

KLIINILINE PSÜHHOLOOG IV, V

EESSÕNA

See kutsestandard sisaldab asjaomaste institutsioonide poolt kokkulepitud nõudeid kliinilise psühholoogi IV ja V kvalifikatsioonile.

Kutsestandardi kavandi koostas Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu juurde moodustatud psühholoogia töörühm koosseisus:

Anu Aluoja	Tartu Ülikooli Psühhiaatrikliinik
Tiina Kompus	Eesti Psühholoogide Liit
Maie Kreegipuu	Tartu Ülikool
Reet Montonen	SA TÜK Psühhiaatrikliinik

Ajavahemikus 25.02-13.03.2003.a. viidi läbi kutsestandardi kavandi arvamusküsitlus, millesse kaasati 25 tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusametuste, ettevõtete ning koolitajate esindajad Eesti erinevatest piirkondadest.

Kliinilise psühholoogi IV ja V kvalifikatsiooni sisaldava kutsestandardi lõppredaktsiooni koostamisel on eeltoodud töörühm arvestanud kutsestandardi kavandi kohta arvamusküsitlusel tehtud ettepanekuid ja märkusi.

Kutsestandardi koostamisel on arvestatud Euroopa Psühholoogiaassotsiatsioonide Föderatsiooni (EFPA) koolitusstandardit - Europsühholoogidiplomit ja EFPA ülevaadet Euroopa Liidu liikmesmaades psühholoogidele seadusega kehtestatud nõuetest.

Kliinilise psühholoogi IV ja V kvalifikatsiooni sisaldav kutsestandard on koostatud esmakordselt.

Kliinilise psühholoogi IV ja V kvalifikatsiooni sisaldav kutsestandard on kinnitatud 09. aprillil 2003. a. Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu otsusega nr.11.

Kutsestandardis sisalduvad kutsekvalifikatsioonid on kantud kutseregistrisse.

1 KASUTUSALA

- 1) töötajate kvalifikatsiooninõuete määratlemine
- 2) õppekavade, koolitusprogrammide väljatöötamine
- 3) eksaminõuete väljatöötamine, kutsekvalifikatsiooni tõendamine ja hindamine
- 4) aluse andmine rahvusvaheliste kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide võrdlemiseks

2 KUTSEKVALIFIKATSIOONISÜSTEEMI TERMINID

Kutsestandard – dokument, mis määrab kindlaks kutsekvalifikatsioonist tulenevad nõuded teadmiste, oskuste, vilumuste, kogemuste, väärtushinnangutele ja isikuomadustele.

Kutsekvalifikatsioon – antud kutsealal nõutav kompetentsuse tase, mida tunnustatakse kas reguleeritud, ajalooliselt või rahvusvaheliselt kujunenud nõuete alusel.

Kutsekvalifikatsioonisüsteemis on viis taset, kusjuures I tase on madalaim ja V tase kõrgeim.

I tase – töötaja täidab tööülesandeid ühesuguses olukorras, on omandanud kutsealased oskused ja teadmised enamasti kutsealasel väljaõppel, võib vajada juhendamist töö käigus, vastutab oma tööülesannete täitmise eest;

II tase – töötaja täidab tööülesandeid erisuguses olukorras, lisaks enamasti kutsealasel väljaõppel omandatud oskustele ja teadmiste omab vilumust ja kogemust, töötab iseseisvalt, vastutab oma tööülesannete täitmise eest;

III tase – töötaja täidab tööülesandeid erisuguses ja vahelduvas olukorras, lisaks enamasti kutsealasel väljaõppel omandatud oskustele ja teadmiste ning vilumuste ja kogemuste omab meisterlikkust, valmisolekut kutsealaste oskuste ja teadmiste edasiandmiseks, korraldab ressursside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest;

IV tase – töötaja täidab analüüsimist ja otsustamist eeldavaid tööülesandeid muutuv olukorras, omab kutsealaseid teadmisi ja oskusi; korraldab ressursside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest;

V tase – töötaja täidab teadmiste laiendamist, probleemide lahendamist, teaduslike teooriate ja mõistete rakendamist, olemasolevate teadmiste analüüsimist, süstematiseerimist ja edasiarendamist ning õpetamist eeldavaid tööülesandeid muutuv olukorras, omab laialdasi kutsealaseid teadmisi ja oskusi, korraldab ressursside jagamist ja teiste tööd ning vastutab selle eest.

Kõik kutsed ei eelda kvalifikatsioonitasemete fikseerimist I kuni V tasemeni. Iga konkreetse kutse kvalifikatsioonitasemed, sealhulgas vajaduse korral ka haridusnõuded, määrab kindlaks kutsenõukogu.

Kutseoskused

Üldoskused ja -teadmised – tegevusvaldkondi läbivad nõuded üldistele oskustele ja teadmistele.

Põhioskused ja -teadmised – kutsealal tegutsemiseks vajalikud nõuded oskustele ja teadmistele.

Erioskused ja -teadmised – nõuded oskustele ja teadmistele, mis on seotud spetsialiseerumisega.

Lisaoskused ja -teadmised – soovituslikud oskused ja teadmised, mis toetavad ja laiendavad kutseoskusi või seonduvad lisakvalifikatsiooniga.

Isikuomadused ja võimed – nõuded kutsealal töötamiseks eeldatavatele isiku- ja isiksuslikele omadustele ja füüsilistele võimetele.

Konkreetsete teadmiste ja oskuste tasemete kirjeldused

Algtase – mõistete, faktide ja põhimõtete teadmine; põhiliste töövõtete valdamine.

Kesktaase – mõistete ja faktide tõlgendamine ja võrdlus, seoste loomine; mitmekesiste töövõtete valdamine.

Kõrgtaase – seostatud faktide alusel analüüsimine, prognoosimine, järeldamine, üldistamine, hindamine; mitmekesiste keerukate töövõtete valdamine.

3 KUTSESTANDARDIGA SEONDUVAD STATISTILISED KOODID

Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori¹ järgi kuulub psühholoogia tervishoiu ja sotsiaaltöö valdkonda, kood 8514.

Ametite Klassifikaatoris² kuulub psühholoog 2. pearühma “Tippspetsialistid”, kood 2445.

4 KUTSEKVALIFIKATSIOON

Eesti keeles: Kliiniline psühholoog IV, V

Kvalifikatsioonid spetsialiseerumisel:

- kliiniline lapsepsühholoog IV, V
- kliiniline psühholoog-psühhoterapeut IV, V
- kliiniline kohtu- ja korrektsioonipsühholoog IV, V

Inglise keeles: Clinical Psychologist IV, V

Specialities:

- Clinical Child Psychologist IV, V
- Clinical Psychologist- Psychotherapist IV, V
- Clinical Forensic Psychologist IV, V

Saksa keeles: Klinische Psychologe/Psychologin IV, V

Spezialisierung:

- Klinische Kinderpsychologe/psychologin IV, V
- Klinische Psychologe-Psychotherapeut IV, V
- Klinische Gerichtspsychologe/psychologin IV, V

Vene keeles: Медицинский психолог IV, V

Профессии при специализации:

- Медицинский детский психолог IV, V
- Медицинский психолог-психотерапевт IV, V
- Медицинский судебный психолог IV, V

5 KUTSEKIRJELDUS

Kliinilise psühholoogi töö on suunatud psüühilise distressi, psüühika- ja käitumishäirete, vaegurluse ja riskikäitumise hindamisele, leevendamisele, ravimisele ja ennetamisele. Tema põhilised tööülesanded on: inimese isiksuseomaduste, psüühiliste protsesside ja probleemide

---

¹ Statistical classification of economics activities in the European Community (NACE) eestistatud versioon

² International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) eestistatud versioon

hindamine ja mõõtmine kehaliste ja psüühiliste haiguste ning inimese psühhosotsiaalse funktsioneerimise raskendatuse puhul; psüühika- ja käitumishäirete diagnoosimine; psühhoterapia; nõustamine; konsulteerimine; õpetamine ja nooremate kolleegide töö juhendamine; osalemine tervisepoliitika planeerimises ja programmide hindamises; psüühiliste häirete ja tervise uurimine; eksperthinnangute andmine kliinilise psühholoogia valdkonda kuuluvates õiguslikes-, sõjaväekõlbulikkuse jms. küsimustes.

Kliinilise psühholoogi töö esitab kõrgendatud nõudeid tema eetilistele põhimõtetele ja isikuomadustele. Kohustuslik on konfidentsiaalsuse tagamine. Töö häiretega või haavatavas olukorras inimestega nõuab kliiniliselt psühholoogilt empaatiat, sõbralikkust, siirust, suhtlemisoskust, oskust ennast valitseda ja frustratsioonitaluvust. Kuna kliinilise psühholoogi töö seisneb tööhüpoteeside püstitamises ja kontrollimises ning oma kutseoskuste ja teadmiste rakendamises iga inimese või grupi puhul vastavalt tema eripärale, nõuab töö temalt loovust, iseseisva mõtlemise oskust ja paindlikkust.

Kliinilised psühholoogid töötavad tervishoiuteenuse osutaja juures, sotsiaal- ja haridusasutustes ning erapraksises.

Kliiniline psühholoog võib erioskuste-teadmiste omandamisel (vt p 6.3) spetsialiseeruda psühhoterapia, kohtu- ja korrektsioonipsühholoogia või lapsepsühholoogia erialadele.

Spetsialiseerumine kliinilises psühhoterapias nõuab teadmisi ja oskusi kontrollitud efektiivsusega teraapiametoodikatest, mis põhinevad teaduslikel teooriatel.

Spetsialiseerumine kliinilises kohtu- ja korrektsioonipsühholoogias nõuab õigussüsteemi vajadustest tulenevaid oskusi õigusrikkuva käitumise hindamiseks, korrigeerimiseks ja preventsooniks.

Spetsialiseerumine kliinilises lapsepsühholoogias nõuab lapse psüühika iseärasuste ja psüühikahäirete tundmist, oskust töötada last ümbritsevate inimeste ja asutustega.

Kliinilise psühholoogi IV kvalifikatsiooni taotlemise eelduseks on erialase magistriõppe läbimine koos kutseaasta programmiga või erialase magistriõppe läbimine ja vähemalt 3-aastane erialane töökogemus.

Kliinilise psühholoogi V kvalifikatsiooni taotlemise eelduseks on erialase magistriõppe läbimine koos kutseaasta programmiga, erialane täiendkoolitus (20 AP) ja erialane töökogemus vähemalt 10 aastat ning erialaste publikatsioonide, sh vähemalt 1 artikli avaldamine rahvusvahelise levikuga eelretsenseeritavates erialajakirjades.

6 KUTSEOSKUSNÕUDED

6.1 Üldoskused ja -teadmised

6.1.1 Majanduse alused

6.1.2 Juhtimise alused

6.1.3 Õigusaktid - algtase

1) kutsealast tegevust puudutavad Eesti Vabariigi õigusaktid

2) rahvusvahelised õigusaktid

3) tööõigus

6.1.4 Töökeskkonna ohutus - algtase

- 1) tööohutus
- 2) töötervishoid
- 3) töö hügieen
- 4) esmaabi
- 6.1.5 Asjaajamine ja dokumentitöö - algtase
- 6.1.6 Keeleoskus (vt lisa A)
  - 1) eesti keel – kõrgtase
  - 2) üks võõrkeel – kesktase
  - 3) teine võõrkeel – algtase
- 6.1.7 Arvuti kasutamine – moodulid AO1 – AO4, AO7 (vt lisa B)
- 6.1.8 Humanitaarteadused – algtase
  - 1) filosoofia
  - 2) sotsioloogia
  - 3) antropoloogia

6.2 Põhioskused ja –teadmised

- 6.2.1 Psühholoogia põhivaldkonnad – kõrgtase, v.a. punktid 7) ja 11)
  - 1) üldpsühholoogia
  - 2) kognitiivne psühholoogia
  - 3) diferentsiaalpsühholoogia
  - 4) arengupsühholoogia
  - 5) sotsiaalpsühholoogia
  - 6) isiksusepsühholoogia
  - 7) töö- ja organisatsioonipsühholoogia - kesktase
  - 8) kliiniline psühholoogia
  - 9) psühhopatoloogia
  - 10) tervisepsühholoogia
  - 11) koolipsühholoogia - kesktase
- 6.2.2 Psühhika bioloogilised alused – kesktase
  - 1) neuroanatomia ja –füsioloogia
  - 2) psühhofarmakoloogia
  - 3) neuropsühholoogiad
  - 4) neurokeemia
  - 5) geneetika
- 6.2.3 Psühholoogia ajalugu – kõrgtase
  - 1) psühholoogia teooriad
  - 2) rakendusvaldkonnad
- 6.2.4 Kutse-eesitika - kõrgtase
- 6.2.5 Tervishoid
  - 1) psühhiaatria - kesktase
  - 2) üldmeditsiin – algtase
  - 3) tervishoiukorraldus - algtase
- 6.2.6 Psühholoogia meetodid ja tehnikad – IV kesktase; V kõrgtase
  - 1) andmekogumise ja hindamise teooriad
  - 2) psühholoogiliste mõõtvahendite konstrueerimine ja rakendamine
  - 3) eksperimentaalne uurimine
  - 4) uurimuste läbiviimine ja tulemuste interpreteerimine
  - 5) uurimistulemuste üldistamine ja rakendamine
- 6.2.7 Psühholoogiliste uuringute ja hindamiste läbiviimine - kõrgtase
  - 1) intervjuerimine

- 2) süstemaatiline vaatlus
- 3) psühhomeetriline testimine
- 6.2.8 Psühholoogiline diagnoosimine – kõrgtase
  - 1) intellektuaalse taseme, kognitiivsete, emotsionaalsete, sotsiaalsete ja käitumuslike aspektide hindamine
  - 2) funktsionaalse diagnoosi püstitamine
  - 3) psüühiliste häirete diagnoosimine
  - 4) prognostiliste hinnangute andmine
- 6.2.9 Suhtlemisoskused – kõrgtase
  - 1) kontakti loomine ja reguleerimine
  - 2) kuulamine ja küsitlemine
  - 3) motiveerimine
- 6.2.10 Psühholoogilised sekkumised – kõrgtase
  - 1) toetava psühhoteraapia meetodid
  - 2) psühholoogiline nõustamine
- 6.2.11 Koostööoskused - IV kesktase; V kõrgtase
  - 1) ravivõrgustiku loomine
  - 2) meeskonnas ja võrgustikus töötamine
  - 3) kompetentsuse piiridest väljuvate juhtumite edasisuunamine
- 6.2.12 Õpetamisoskus – IV nõue puudub; V kesktase

6.3 Erioscused ja –teadmised

- 6.3.1 Kliiniline psühholoog-psühhoteraapeut - kõrgtase
  - 1) psüühikahäirete ja ravi aluseks olevad teooriad ja mehhanismid
  - 2) teraapiakoolkonna ravimeetodid
  - 3) ravi hindamise meetodid
- 6.3.2 Kliiniline kohtu- ja korrektsioonipsühholoog - kõrgtase
  - 1) eksperdi- ja spetsialistiarvamuste andmine - kõrgtase
  - 2) korrigeerivate sekkumiste kavandamine ja läbiviimine - kõrgtase
- 6.3.3 Kliiniline lapsepsühholoog - kõrgtase
  - 1) lapseea arengupsühholoogia, lapseea psüühikahäirete ja nende ravi aluseks olevad teooriad ja mehhanismid
  - 2) lapsele kohased hindamismeetodid
  - 3) lapsele kohased sekkumismeetodid

6.4 Lisaoscused ja -teadmised

- 6.4.1 Esinemisoskus
- 6.4.2 Töö grupiga
  - 1) grupitöö juhtimine
  - 2) grupitreeningute läbiviimine
- 6.4.3 Arvuti kasutamine – AO5, AO6

6.5 Isikuomadused ja võimed

- 1) empaatilisus
- 2) sõbralikkus ja sallivus
- 3) frustratsioonitaluvus
- 4) kõlbelisus
- 5) kohusetundlikkus
- 6) loovus ja iseseisvus
- 7) kontseptualiseerimisvõime

7 KEHTIVUSAEG

Kutsestandard kehtib 4 aastat. Vastavalt vajadusele võib standardit muuta enne standardi kehtivusaja lõppu.

KEELTE OSKUSTASEMETE KIRJELDUSED

Alljärgnevides nõuetes on lähtunud Eesti Vabariigi keeleseaduses kasutatavatest keeleoskustasemetest, laiendades samad nõuded võõrkeelele.

Eristatakse kolme keeleoskustaset:

Algtase – keele piiratud suuline ja elementaarne kirjalik oskus. Isik tuleb toime tuttavates keelekasutusolukordades, saab aru selgest kõnest igapäevaelu puudutavatel teemadel, mõistab üldjoontes lihtsama teksti sisu ning oskab täita lihtsaid tüüpdokumente ja kirjutada lühikesi tarbetekste.

Kesktaase – keele suuline ja piiratud kirjalik oskus. Isik tuleb toime mitmekesisetes keelekasutusolukordades, saab aru normaalse tempoga kõnest, mõistab raskusteta igapäevaelu kajastavate tekstide sisu, suudab kirjutada oma tegevusvaldkonda puudutavaid tekste.

Kõrgtaase – keele suuline ja kirjalik oskus. Isik väljendab ennast vabalt, sõltumata keelekasutusolukorrast, saab aru ka kiire tempoga kõnest, mõistab raskusteta keerulisemate tekstide sisu, suudab kirjutada stiililt ja funktsioonilt erinevaid tekste.

ARVUTI KASUTAMISE OSKUS

Arvutikasutaja oskustunnistus – AO (ECDL/ICDL – The European Computer Driving Licence/The International Computer Driving Licence) tõendab selle omaja praktilisi põhioskusi laiatarbe tarkvara kasutamisel. (AO tunnistuse omamine ei ole kutsekvalifikatsiooni taotlemisel kohustuslik.)

7 moodulit:

AO1 – Infotehnoloogia põhimõisted ja infoühiskond

AO2 – Arvuti kasutamine ja failihaldus

AO3 – Tekstitöötlus

AO4 – Tabelitöötlus

AO5 – Andmebaasid

AO6 – Esitlus

AO7 – Informatsioon ja kommunikatsioon

AO1 INFOTEHNOLOOGIA PÕHIMÕISTED JA INFOÜHISKOND

1. Põhimõisted
2. Riistvara
3. Mälu
4. Tarkvara
5. Arvutivõrgud
6. Arvutid igapäevaelus
7. Infotehnoloogia ja ühiskond
8. Turvalisus, õiguskaitse ja seadusandlus
9. Infotehnoloogia ja Eesti

AO2 ARVUTI KASUTAMINE JA FAILIHALDUS

1. Elementaarioskused
2. Töölaud
3. Failihaldus
4. Failide lihtne redigeerimine
5. Prindihaldus

AO3 TEKSTITÖÖTLUS

1. Alustamine
2. Põhioperatsioonid
3. Kujundamine (vormindamine)
4. Dokumendi viimistlemine
5. Printimine
6. Muud oskused

AO4 TABELITÖÖTLUS

1. Elementaarioskused
2. Põhioperatsioonid
3. Valemid ja funktsioonid
4. Kujundamine (vormindamine)
5. Diagrammid ja objektid
6. Printimine

AO5 ANDMEBAASID

1. Alustamine
2. Andmebaasi loomine
3. Vormi kasutamine
4. Informatsiooni otsimine
5. Aruanded

AO6 ESITLUS

1. Elementaarskused
2. Põhitegevused
3. Vormindamine
4. Graafika ja diagrammid
5. Printimine ja levitamine
6. Slaidiseansi efektid
7. Slaidiseansi vaatamine

AO7 INFORMATSIOON JA KOMMUNIKATSIOON

1. Veebi kasutamise elementaarskused
2. Veebis navigeerimine
3. Otsing veebis
4. Järjehoidjad (bookmarks)
5. Elektronposti kasutamise elementaarskused
6. Kirjavahetus
7. Adresseerimine
8. Postkasti haldamine
9. Listid ja uudisgrupid